

Nr 17.

Ankom till riksdagens kansli den 7 april 1919 kl. 2 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning av väckta motioner dels om skrivelse till Kungl. Maj:t angående en anbefalld utredning om införande av representativt system i den kyrkliga kommunen, dels ock angående överförande till den borgerliga kommunen av ärenden rörande folkskoleväsendet m. m.

Närvarande: herrar Larsson i Västerås, Helberg*, Bellinder, K. J. Ekman, Olof Olsson, von Mentzer, Hulting, Gullberg*, Schyller*, Jonsson, friherre Fleetwood*, Hallén, Jansson i Edsbäcken, Henrikson*, Engberg*, Leander*, Hansson i Gårda, Norman, Persson i Tofta och Nilsson i Antnäs.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Till konstitutionsutskottet hava hänvisats *dels* en inom andra kammaren av herrar *Leander* och *Jeppsson* väckt motion, nr 38, vari hemställes,

»det riksdagen ville besluta att hos Kungl. Maj:t göra hemställan om, att det i samband med utredningen, huruvida och i vad mån representativt system må kunna införas jämväl i den kyrkliga kommunen, måtte tagas i övervägande, huruvida icke alla kostnader för kyrkliga ändamål *ävensom för folkskoleväsendet* böra beslutas och handhas av den myndighet, som har sig anförtrott att besluta om kommunens ekonomiska angelägenheter i övrigt, samt huruvida icke för dylikt fall kyrkorådsinstitutionen bör i sina huvuddrag bibehållas,»

dels en likaledes inom andra kammaren av herr *Berglund* väckt motion, nr 222, vari hemställes,

»att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, på vilka grunder ärendena rörande folkskoleväsendet, skolbiblio-

Bihang till riksdagens protokoll 1919. 5 saml. 14 häft. (Nr 17.)

teken och värden av vanartade och i sedligt avseende försummade barn skola överföras till den borgerliga kommunen och om förslag i nämnda syfte».

Herrar
Leander och
Jeppssons
motion.

Till stöd för sin hemställan ha herrar Leander och Jeppsson anfört följande:

»Vid 1914 års A-riksdag hemställde undertecknad Leander i motion nr 10 i andra kammaren, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga i övervägande, huruvida kostnader för kyrkliga ändamål m. m., som nu beslutas av kyrkostämman, i stället må kunna beslutas och utgöras på sätt om kommunalutskylder är stadgat, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill detta övervägande kunde giva anledning.

Hemställan grundade sig på en så lydande motivering: »Dualismen emellan den kyrkliga och borgerliga kommunen har, särskilt vad stads-samhällena angår, ofta medfört olägenheter eller rent av varit till skada. Till kyrkostämmans handläggning hörer bland annat frågan om byggnad och underhåll av kyrkan. Det har därvid kunnat inträffa, att en ganska fåtaligt besökt stämman fattat beslut om byggnadsarbeten, som påbördat kommunens skattdragande medlemmar utgifter på hundratals kronor. Man har ej fäst sig vid kostnaden utan blott haft ett så konstnärligt utstyrt och praktfullt tempel som möjligt för ögonen. På så sätt ha många av dessa s. k. lyxkyrkor uppstått, vilkas uppförande och iordningställande betingat oskäligt höga summor. Om de byggts enklare, hade de icke blott blivit billigare utan enligt mångas åsikt även lämpligare för det ändamål, de varit avsedda att tjäna. Den herre, om vilken i kyrkorna skall förkunnas, var ingen vän av lyx eller ståt.

Mot det sätt, på vilket ett sålunda fattat beslut kommit att verkställas, ha också berättigade anmärkningar kunnat göras. När nybyggnad eller någon större reparation av en kyrka skall företagas, tillsättes i allmänhet en kommitté, i vilken de för saken mest intresserade helt naturligt inväljas. Det är dock icke sagt, att dessa, som varit med om att genomdriva beslutet och på grund därav invalts, ägt tillräcklig erfarenhet rörande dylika byggen. Därför har det icke varit dem möjligt att bland de anbud, som infordrats, utmönstra sådana, som vilat på felaktiga eller ofullständiga kalkyler. Det lägsta anbudet har såsom det i ekonomiskt hänseende mest tilltalande antagits, oaktat detta sedan visat sig medföra obehagligheter av många slag. Antingen har

arbetet blivit undermåligt eller ha betydliga anslagsöverskridanden måst äga rum, eller ock ha byggmästaren, dennes leverantörer och borgesmän fått göra ödeläggande förluster. Såsom riktigt anmärkts, kan det ej vara uppbyggligt för dem, som samlas till gudstjänst i en kyrka, att behöva erinra sig, att den praktfullhet, som där strålar dem till mötes, bragt åtskilliga personer i ekonomiskt trångmål eller rent av varit orsaken till deras ruin.

Men även i fråga om andra utgifter och beslut kunna svårigheter yppa sig på grund av omnämnda dualism. I en av våra städer lärer för närvarande konflikt ha uppstått emellan de kyrkliga och kommunala myndigheterna. Kyrkostämman har beslutat att utvidga församlingens kyrkogård med ett område, som för visst ändamål disponeras av drätselkammaren. Denna senare, som anser sig icke kunna avvara området, har svarat nej till stämmans hemställan om överlåtelse av detsamma. Huru konflikten skall lösas, är ännu ovisst. Kanske kommer stämman att begära expropriation för att sålunda söka komma över området i fråga.

Sedan rätten för kyrkostämma att upptaga lån numera gjorts beroende av Kungl. Maj:ts prövning och fastställelse, förefinnes viss garanti för, att inga utgifter, för vilka lånevägen måste anlitas, skola kunna genomdrivas, där icke utgifternas behövlighet kan påvisas. Såsom en oformlighet kvarstår i allt fall, att bestyret med ett samhälles budget skall handhavas av två representationer, vilka icke äga någon beröring med varandra utan var för sig besluta om utskylder, som därför icke bliva avvägda med hänsyn till behoven å ena sidan eller å andra den slutsumma, skatten i sin helhet belöper sig till.

Genom lag angående folkskoleväsendet i vissa städer av den 25 juni 1909 har den av mig såsom behöflig ansedd och här nedan yrkade förändringen redan inträtt, vad utgifter för folkskolan vidkommer. Enligt denna lag skola, då Konungen på vederbörandes framställning därom förordnat, frågor angående folkskoleväsendet utgöra en för hela staden gemensam angelägenhet, vilken staden såsom kommun har att vårda. På grund därav skola kostnaderna för sagda ändamål beslutas och utgöras på sätt om kommunalutskylder är stadgat.

Det första steget att överflytta bestyret rörande ekonomiska angelägenheter från kyrkostämman till den borgerliga kommunen eller stadsfullmäktige är alltså taget. Enligt min åsikt skulle det medföra avsevärda fördelar, om man fortsatte på den inslagna vägen och lade prövningen och beslutanderätten i fråga om utgifter även för kyrkliga

ändamål i de kommunala myndigheternas händer. Dessa borde med ett ord sagt äga att besluta om kommunens alla utgifter för att sålunda sättas i stånd att överblicka ställningen i dess helhet. Många av de missgrepp, som på här ovan berörda område blivit begångna, hade säkerligen kunnat undvikas, om utgiftsförslag för kyrkliga ändamål blivit granskade av drätselkammare och stadsfullmäktige.

Givetvis är behovet att avskaffa dualismen och lägga de ekonomiska angelägenheterna i en enda hand störst i stadskommunerna, där de kyrkliga och borgerliga myndigheterna verka var på sitt område utan någon närmare beröring sins emellan. På landsbygden däremot torde i många fall samma personer deltaga i såväl kyrko- som kommunalstämmans beslut. Sedan emellertid kommunalfullmäktigeinstitutionen blivit införd och säkerligen i ganska stor omfattning kommer att tillämpas, vore det tvivelsutan gagneligt även vidkommande landskommunerna, att en och samma myndighet finge handhava vården om kommunernas budget.»

Emellertid hanu motionen icke att behandlas före riksdagens upplösning och ledde följaktligen icke till någon påföljd.

Behovet av en enhetlig plan och sträng sparsamhet i fråga om kommunernas utgifter är icke mindre nu än 1914 utan tvärtom. Visserligen har förlidet års urtima riksdag hos Kungl. Maj:t anhållit om utredning, huruvida och i vad mån representativt system må kunna införas jämväl i den kyrkliga kommunen, men den dualism, som påtalats i ovannämnda motion, kvarstår, såvitt vi kunna finna, även efter kyrkofullmäktigeinstitutionens införande. Meningen lär vara, att kyrkofullmäktige skola utrustas med befogenhet att besluta rörande alla utgifter för kyrkliga ändamål. Fortfarande komma alltså tvänne myndigheter att vid sidan och oberoende av varandra handhava kommunens finansväsen, vilket måste betraktas såsom en ganska stor olägenhet. Det kan ifrågasättas, huruvida icke den verksamhet, som kyrkan har att utföra, i fortsättningen bäst bleve främjad genom ett kyrkoråd i något moderniserad form eller genom en styrelse, som ägde att ordna de rent religiösa angelägenheterna, och huruvida det icke å andra sidan skulle medföra en vinst för kommunens ekonomi, ifall också utgifterna för kyrkliga ändamål finge undergå prövning och bli föremål för beslut av samma myndighet, som bär ansvaret för alla övriga utgifter. Vid val av kyrkofullmäktige lär det icke kunna undvikas, att de partipolitiska

synpunkterna göra sig gällande i långt högre grad än tanken på vederbörande kandidaters lämplighet just för ett dylikt uppdrag. Men bleve kyrkostyrelsen befriad från det ekonomiska bestyret, kunde man vänta, att inga andra än de, som vore intresserade för kyrkans religiösa uppgifter, vilka dock måste betraktas såsom de viktigaste, skulle vare sig deltaga uti eller mottaga val inom kyrkostyrelsen.

I varje händelse torde det i samband med den utredning i ärendet, som skall verkställas av redan tillkallade sakkunniga, vara värt övervägande, huruvida icke en sådan ordning som den ovan skisserade lämpligen skulle kunna införas.

Vad utgifter för folkskoleväsendet angår torde alla vara ense om, att dessa utan undantag böra handhavas och beslutas av den borgerliga myndigheten.»

Herr Berglund har till stöd för sin hemställan anfört:

»Genom 1862 års kommunallagar förlades avgörandet av de rent kommunala frågorna till kommunalstämma, allmän rådstuga eller stadsfullmäktige. I kyrkans och folkskolans angelägenheter skulle avgörande ske å kyrkostämma, vars beslut skulle verkställas av skolrådet och kyrkorådet, vilka också skulle handhava den närmaste vården av hit hörande frågor. Under den starka utveckling, vår folkskola genomgått, har det emellertid ådagalagts, att kyrkostämman särskilt i större församlingar vore mindre lämplig för fattande av beslut i skolfrågor. Med anledning av de mindre goda erfarenheter, man gjort i detta hänseende, tillkom också 1895 en kungl. kommitté, som samma år framlade ett förslag till förordning angående skolfullmäktige och skolstyrelse i vissa städer. Detta förslag föranledde dock ingen Kungl. Maj:ts åtgärd. Följande år väcktes i riksdagen tvenne motioner i saken, den ena om införande av s. k. kyrkofullmäktige med samma befogenhet som kyrkostämman i ekonomiska frågor och den andra om rätt för kyrkostämma i rikets större städer att åt stadsfullmäktige överlämna sin beslutanderätt i ärenden rörande folkskolebudgeten. Lagutskottet föreslog riksdagen att anhålla om en utredning i saken, men genom kamrarnas olika beslut förföll frågan.

Kravet på rättelse i de rådande missförhållandena blev emellertid allt starkare. År 1903 antog riksdagen en lag angående folkskoleväsendet i Stockholm. Enligt denna lag är folkskoleväsendet i huvudstaden en för hela staden gemensam angelägenhet, som staden såsom kommun har att vårda. På grund härav beslutas och utgöras kostnaderna för folkskoleväsendet på samma sätt som kommunalutskyliderna.

Herr
Berglund's
motion.

Den närmaste ledningen handhaves av en folkskoledirektion, vars ledamöter till en del väljas av stadsfullmäktige och som bl. a. tillsätter lärarejänster. Snart framkommo från kyrkostämmorna i flera städer framställningar om ett liknande överförande av folkskoleväsendet på stadsfullmäktige. Detta föranledde slutligen Kungl. Maj:t att år 1907 tillkalla sakkunnige för en utredning av frågan. Det av sakkunnige avgivna förslaget till lag i nämnda syfte blev i något omarbetad form framlagt för riksdagen år 1908. Frågan föll emellertid då, men följande år framlämnades förslaget ånyo och blev då av riksdagen godkänt. Till denna utgång torde ha bidragit 1908 års kyrkomötes beslut om skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan dels om utredning, i vad mån kyrkostämmas beslutanderätt kunde överlåtas åt eller fördelas mellan särskilda av kyrkostämma valda fullmäktige och i vissa fall åt stads- eller kommunalfullmäktige och dels om förslag, vartill en dylik utredning kunde föranleda. Det antagna förslaget till uttalande var framlagt av biskop G. Billing.

Genom 1909 års lag kunna i stad med stadsfullmäktige dessa eller kyrkostämma hos Kungl. Maj:t anhålla om folkskoleväsendets överförande på stadsfullmäktige. Detta har också skett i det stora flertalet av rikets städer. Med vården av folkskoleväsendet har även vården av vanartade och i sedligt avseende försummade barn lagts i den borgerliga kommunens händer.

Överförandet av skolärendena från den kyrkliga till den borgerliga kommunen är alltså, vad de flesta städer beträffar, i det närmaste full verklighet. Ännu kvarstå en del befogenheter för kyrkostämman, t. ex. att välja en del av ledamöterna i folkskolestyrelsen. I landsbygdskommunerna gälla däremot ännu bestämmelserna av 1862.

Frågan blir då: Råda i städerna några särskilda förhållanden, som ej kunna åberopas för åtgärder i samma syfte för landsbygdskommunerna? En än så knapphändig redogörelse för de skäl, som ligga till grund för 1909 års riksdagsbeslut, torde vara tillräcklig för att frågan skall besvaras nekande. Vilka äro dessa skäl?

1907 års sakkunnige framhålla bl. a., att särskilt för de stora städerna kyrkostämman icke är en lämplig institution för handläggningen och vården av folkskolans angelägenheter. Redan det stora antalet röstberättigade hänvisar bjärt på olägenheten av dess förvaltning av folkskoleväsendet. Med den betydelse folkskoleväsendet alltmera fått och finge för samhället och de stora ekonomiska krav det följaktligen ställde på de skattskyldiga, måste det bliva oavvisligt att i de större och medelstora städerna överlämna högsta lokala myndigheten över

folkskolans angelägenheter åt en särskild representation. Huru skulle då en sådan se ut? Olika uppslag ha givits. Det har föreslagits dels stadsfullmäktige och dels ett nytt organ, skol- eller kyrkofullmäktige. »Obenägenheten för och olämpligheten av att för folkskolans angelägenheter tillskapa en särskild representation genom skolfullmäktige torde vara så stor, att ett återupptagande av 1895 års kommittéförslag härom icke borde ifrågasättas.

Icke heller hade frågan om en kyrkofullmäktigeinstitution i kyrkostämmans ställe ännu så fortskridit, att därpå kunde byggas något förslag i förevarande avseende. I varje fall torde den allmänna meningen gå i den riktningen, att, även om en dylik institution infördes, densamma borde anordnas enbart för rent kyrkliga frågor. I Stockholm hade utvecklingen gått i den riktningen.

Det syntes ock, som om vid en fullständigt fri prövning av alla hithörande omständigheter de övervägande skälen talade för att stadsfullmäktige gjordes till högsta lokala myndighet över folkskolan i de fall, där denna myndighet icke ansåges längre böra ligga hos kyrkostämman. Folkskolans egen utveckling från en mera uteslutande kyrklig till en allt mer och mer borgerlig karaktär liksom angelägenheten därav att i de samhällen, där folkskolans budget spelade en stor och alltmera betydande roll, frågor om folkskolebudgeten handlades i ett sammanhang och med hänsyn till kommunala budgeten i övrigt, talade avgjort för att folkskoleväsendet borde liksom närbesläktade frågor i de större stads-samhällena läggas under stadsfullmäktiges beslutanderätt.

Kunna icke precis samma skäl anföras till förmån för en liknande lag, gällande för landskommunerna? Äro inte olägenheterna lika stora i många landskommuner som i städerna? Även i de förra är kyrkostämman ofta synnerligen heterogent sammansatt. Till stor del kan den utgöras av personer utan intresse för pedagogiska frågor, utan sakkunskap på undervisningens och uppfostrans område, med ringa kärlek till skolan och liten förståelse för dess uppgifter. De bestämmas ofta endast av undervisningsväsendets kostnadssiffror, och den sakliga behandlingen kommer ej till sin rätt vid besluten. Talrika exempel finnas, som visa huru oberäknelig och växlande majoriteten kan vara på en kyrkostämma på landsbygden, något som varit till stor skada för skolans jämna och lugna utveckling. Även för landskommunerna skulle en enhetlig behandling av hela deras ekonomi vara till mycket stort gagn. Därför torde väl också den uppfattningen vara tämligen rikt utbredd, att beslutanderätten i folkskole- och barnavårdsärenden bör föras över på den borgerliga kommunen.

I och med urtima riksdagens beslut om ett utsträckt och obligatoriskt införande av kommunalfullmäktigeinstitutionen i kommuner med över 1,500 invånare har denna fråga blivit särskilt aktuell. I kommunalfullmäktige ha vi den närmaste motsvarigheten till städernas stadsfullmäktige. Den mera sakliga behandling, som denna institution gett folkskoleärendena, skulle i landskommunerna bestå av kommunalfullmäktige. Den anmärkningen kommer måhända att göras mot kommunalfullmäktige — liksom den förut gjorts mot stadsfullmäktige — att de ej väljas med särskild hänsyn till undervisningsfrågor och att de många borgerliga ärendenas behandling skulle medföra, att skolärendena tillbakasattes. Anmärkningen är dock ej så tungt vägande. Kommunalfullmäktige skola väl väljas med hänsyn till alla ärenden, som bli föremål för deras behandling, och att därför även skolans angelägenheter, om de komme under kommunalfullmäktiges handläggning, skulle få tillbörligt inflytande vid valen. Erfarenheterna från städerna ge ej skäl till farhågor, tvärtom. De egentliga skolfrågorna skulle för övrigt fortfarande bedömas av skolrådet. Om nu kyrkostämman hade att behandla enbart de rent kyrkliga spörsmålen — kyrkans finansiella frågor dock undantagna — skulle även ett kommunalfullmäktige motsvarande organ, kyrkofullmäktige, varom yrkande framställt, bli tämligen obehövt. Antalet kommunala institutioner och organ är redan så stort, att det på många håll är svårt få dugligt folk till dem alla.

Kravet på folkskole- och barnavårdsärendenas överflyttande från kyrkostämman gäller ej endast städer och landskommuner med resp. stads- och kommunalfullmäktige. Det gäller även för alla andra kommuner. I dessa skulle då enbart kommunalstämman eller allmän rådstuga träda i kyrkostämmans ställe. För denna utsträckning tala de flesta av de härovan anförda skälen.

Folkskolan är en skola för alla barn. Därför böra alla föräldrar och alla för skolans bästa ömmande personer ha rätt göra sitt inflytande över henne gällande. Detta kan ske endast, om hon kommer under den borgerliga kommunens vård. Folkskolans egen utveckling har gått i motsvarande riktning. Hon har växt upp under kyrkans hägn och var från början i huvudsak en religionsskola. Utvecklingen har gått raskt framåt, och numera intar undervisningen i rent världsliga ämnen en framstående plats på skolans program.

Tiden är nu inne att förverkliga det krav, som härovan framställt. År 1909 togs det ena steget. Detta har visat sig vara till gagn för skolan. Nu bör det andra steget tagas. Detta är lika nödvändigt som det förra och kommer säkerligen att lända vår barndomsskola till bättnad.

Om själva principen torde riksdagen alltså kunna besluta. För dess förverkligande erfordras dock ett närmare utredande av alla de spörsmål, som stå i samband med de lag- och övriga författningsändringar, som måste vidtagas. Därvid bör sikte särskilt tagas på, vilka befogenheter, som skola tilläggas kommunalstämma, kommunalfullmäktige och skolråd. Frågan om det sistnämndas sammansättning bör också ge anledning till att den av riksdagen 1914 begärda utredningen om pastors självskrivenhet som skolrådsordförande verkställas.»

Utskottet delar den särskilt i herr Berglunds motion hävdade uppfattningen, att samtliga ärenden rörande folkskoleväsendet, skolbiblioteken och vården av vanartade och i sedligt avseende försummade barn böra överföras från den kyrkliga till den borgerliga kommunen. Enligt utskottets uppfattning innebär dessa ärendens överförande på den borgerliga kommunen endast en naturlig bekräftelse på det faktum, att skolans angelägenheter på det intimaste röra alla kommunens medlemmar, oberoende av deras ställning till kyrkan. Ett begränsande av beslutanderätten i dessa frågor endast till dem, som ha behörighet att delta i kyrkostämma, betyder i själva verket, att inflytandet över skolans angelägenheter förbehålles åt statskyrkans medlemmar med utslutande av främmande religionsbekännare och dem, som till utträde ur svenska kyrkan sig anmält. Då den omständigheten, att en kommunens medlem är främmande religionsbekännare eller anmält sitt utträde ur statskyrkan, icke på minsta sätt inverkar på hans ekonomiska skyldigheter med avseende på skolväsendet eller rättfärdigar en särställning i förhållande till skolans angelägenheter, måste den nuvarande ordningen betraktas som ohållbar. Att den borgerliga kommunen lika väl eller bättre än den kyrkliga kommunen kan vårda folkskoleväsendet jämte därmed sammanhörande ärenden är tydligt redan därav, att det överförande av folkskoleväsendet till stadsfullmäktige, som flerstades ägt rum på grund av lagen den 25 juni 1909 angående folkskoleväsendet i vissa städer, ur flera synpunkter visat sig fördelaktigt.

Utskottets
yttrande.

Emellertid har utskottet inhämtat, att de kommitterade, som av Kungl. Maj:t tillsatts för att utreda frågan om införande av representativt system i den kyrkliga kommunen, redan hava ovan berörda spörsmål under behandling och i en snar framtid torde komma att underställa Kungl. Maj:ts bedömande förslag till lagbestämmelser i syfte att överföra folkskole- och därmed i samband stående ärenden till den borgerliga kommunen även i de fall, då detta icke efter gällande lagstiftning ägt rum.

En skrivelse till Kungl. Maj:t i denna fråga är alltså icke av behovet påkallad.

Även det i herrar Leanders och Jeppssons motion framställda önskemålet, att alla kostnader för kyrkliga ändamål böra beslutas och handhas av den myndighet, som har sig anförtrott att besluta om kommunens ekonomiska angelägenheter i övrigt, synes utskottet vara förtjänt av tillmötesgående. Att den nuvarande lagstiftningen på ifrågasvarande område icke är tillfredsställande är uppenbart. Enär ofta deltagandet i kyrkostämmorna, icke minst vad det gäller städerna, visar sig vara ganska ringa, särskilt vid behandlingen av rent kyrkliga frågor, kan kyrkostämman icke alltid betrakas som representativ för den kommunala majoritetens vilja. Faran för att ofta betydande poster av den kommunala budgeten beslutas, bakom vilka endast står en minoritet av kommunmedlemmarna, ligger därför tydligen nära till hands. I sin tur är detta förhållande ägnat att i väsentlig grad öka de svårigheter att avväga kommunens utgifter med hänsyn till kommunmedlemmarnas skatteförmåga, som redan den förefintliga dualismen mellan borgerlig och kyrklig kommun åstadkommer.

Granskas närmare de utgifter, vilka äro av kyrklig natur, synes uppenbart, att grundade skäl knappast kunna göras gällande mot att överföra beslutanderätten över vissa sådana utgifter till den borgerliga kommunen. Sålunda torde bland annat frågor om utgifter för anläggning och underhåll av kyrkogård, vilka icke endast beröra medlemmar av statskyrkan utan även övriga statsmedborgare, böra handläggas och avgöras av de borgerliga myndigheterna. I ännu högre grad gör sig nödvändigheten att överföra beslutanderätten över utgifter av denna art gällande, om rätt till utträde ur statskyrkan utan att anmäla övergång till annat kyrkosamfund kommer att medgivnas. Skulle i detta fall de kyrkliga kommunerna komma att bestå av ett väsentligt färre antal medlemmar än de borgerliga kommunerna, vore det tydligen en orättvisa mot de kyrkliga kommunernas medlemmar, att de medlemmar i borgerlig kommun, som icke samtidigt tillhörde statskyrkan, helt eller delvis vore befriade från att delta i anläggning och underhåll av kyrkogård.

Var gränsen skall sättas mellan de kyrkliga utgifter, som böra överföras till den borgerliga kommunen, och de kyrkliga utgifter, som uteslutande böra vara en den kyrkliga kommunens angelägenhet, torde icke utan en mera ingående undersökning kunna avgöras. En dylik undersökning torde böra verkställas av Kungl. Maj:t. Utskottet anser sig därför böra föreslå skrivelse i detta syfte. För att utredningen måtte läggas full-

ständigt förutsättningslös, torde den lämpligen böra omfatta frågan, huruvida och i vilken omfattning beslutanderätten över kyrkliga utgifter må kunna överföras till den borgerliga kommunen.

Vad slutligen angår det i herrar Leanders och Jeppssons motion framställda yrkandet, att, för den händelse övriga yrkanden i motionen vinna beaktande, det måtte tagas i övervägande, huruvida icke kyrkorådsinstitutionen borde i sina huvuddrag bibehållas, torde därmed av motionärerna endast avsetts, att, om beslutanderätten över de kyrkliga utgifterna förlades från den kyrkliga till den borgerliga kommunen, kyrkofullmäktige skulle erhålla så få uppgifter, att de endast behöfde väljas till så stort antal, som det nuvarande kyrkorådet omfattar. Vid dylikt förhållande har utskottet ansett detta yrkanden helt falla inom ramen för den vid 1918 års urtima riksdag begärda utredningen om införande av representativt system i den kyrkliga kommunen och alltså icke behöva föranleda till någon vidare riksdagens åtgärd.

På grund av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa:

1) att herr Berglunds motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda, samt

2) att riksdagen i anledning av herrar Leanders och Jeppssons motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, huruvida och i vilken omfattning ekonomiska angelägenheter jämväl i vad de avse kyrkliga ändamål må kunna handläggas av den myndighet, som äger besluta om den borgerliga kommunens ekonomiska angelägenheter.

Stockholm den 7 april 1919.

På konstitutionsutskottets vägnar:

VIKTOR LARSSON.

Reservationer:

Beträffande utskottets hemställan:

1:o) av herr *K. J. Ekman*, vilken med instämmande av herrar *Belinder, von Mentzer, Hulting, Schyller*, friherre *Fleetwood, Henrikson, Norman* och *Nilsson* i Antnäs anført: Det i motionen nr 38 av herrar *Leander* och *Jeppsson* framförda förslaget därom att alla frågor rörande utgifter för kyrkliga ändamål skulle överföras till den borgerliga kommunens beslutande organ är till sina konsekvenser av synnerligen vittgående räckvidd. Det skulle innebära, att kyrkan principiellt berövas självständig ekonomisk tillvaro och i detta hänseende inordnas under det borgerliga samhället. Helt visst skulle därav snart nog bliva en följd, att kyrkan bleve beroende av det borgerliga samhället även i fråga om sin reut andliga verksamhet, vilken i många fall är i icke ringa mån beroende av att behöfliga medel ställas till förfogande. Med hänsyn härtill har jag ansett, att ifrågavarande motion bort av utskottet avstyrkas.

2:o) av herrar *Hellberg, Olof Olsson, Gullberg, Jansson* i Edsbäcken, *Engberg* och *Persson* i Tofta, vilka, ehuru de i sista hand röstat för utskottets förslag, önskat, att utskottet måtte hemställa om utredning (eventuellt i samband med redan pågående utredningar), huru det viktiga önskemålet om enhetlighet i den kommunala förvaltningen i stället för den nu rådande dualismen må kunna uppnås.

Beträffande motiveringen:

1:o) av herr *von Mentzer*, som har ansett, att motiveringen i fråga om herr *Berglunds* motion i stället för vad utskottet yttrat å sid. 9 i utlåtandet bort hava denna lydelse:

Om man enligt den socialdemokratiska grundåskådningen vill taga till utgångspunkt tanken på den s. k. materialistiska historietvecklingen, så är det helt naturligt, att man förnekar de stora sanningarne, att barn äro en Guds gåva och att de, som mottaga barn, hava skyldighet att söka fostra dem åt Honom, som givit dem. Men uppenbart är, att såväl staten som de enskilda statsmedlemmarne hava en dylik skyldighet. Den måhända viktigaste lagen, som är att ihågkomma vid fullgörandet av denna skyldighet, torde vara den, att barnen skola fostras i tukt och *Herrens* förmaning. För att fullgöra samma skyldighet har staten numera för sig fastslaget, att alla svenska barn skola undervisas i den kristna läran, d. v. s. vare sig i den evangelisk-lutherska läran, sådan

den bör meddelas i de offentliga skolorna, eller i annan kristen lära, i fall undervisning därom meddelas annorstädes.

Herr Berglunds motion är emellertid ägnad att borttaga icke endast statskyrkans inflytande utau all kristendomsundervisning från de offentliga skolorna, yadan motionen icke borde understödjas av någon — han må tillhöra vilken kyrkopolitisk åskådning som helst — jag säger, icke av någon, som inser, vilken välsignelse denna undervisning släktled efter släktled skänkt vårt land och vilka förpliktelser vi hava att väl vårda det dyrbaraste i det arv, vi mottagit av våra fäder. Nu vill motionären under ensidigt betouande av föräldrars rätt och plikt mot barnen och under framhävande av den kommunala ekonomiens betydelse såsom varande av huvudsaklig betydelse röja ur vägen statens ovannämnda skyldighet. En sådan åtgärd skulle helt säkert vara av synnerligen olycksbringande art för vårt land. Efter vidtagande av en dylik åtgärd skulle, därest skyldigheten att vid utträde ur statskyrkan lämna uppgift om inträde i annat kristet samfund bleve upphävd, det bliva föräldrars och kommuners rättighet att, om de så funne för gott, besluta, att barnen inom de offentliga skolorna skulle uppfostras i ren hedendom.

Redan nu hava åtminstone åtskilliga av rikets fängelsepredikanter i sina senast avgivna ämbetsberättelser påvisat ett drag av mycket allvarsam art i vår tid. Och det draget i tiden är den ungdomens förvildning, som tagit sig ett sorgligt uttryck däri, att våra fångelser numera i högre grad än förr befolkats av unga brottslingar. Detta åter har säkerligen till väsentlig del sin grund i de försummelser och brister, som förekommit vid såväl statens som de enskildes fullgörande av sin ifrågavarande skyldighet. Skulle nu staten förklaras helt och hållet böra lämna fyllandet av detta sitt åliggande, skulle vi och våra efterkommande för visso därav skörda frukter av ännu mera sorglig och omfattande art än de hittills framkomna.

2:o) av herr *K. J. Ekman*, som med instämmande av herrar *Bellinder* och *Hulting* yttrat: I den motivering utskottet anfört för sitt avstyrkande av herr Berglunds motion kan jag icke instämna, så som densamma blivit avfattad. Lika med herr von Mentzer anser jag det vara en såväl statens som de enskilda samhällsmedlemmarnas plikt att tillse, att den uppväxande ungdomen erhåller en kristlig fostran och att således första stycket i utskottets yttrande över motionerna bort, utan ett så bestämt ståndpunktstagande till den Berglundska motionen, som där nu förekommer, innehålla, att utskottet vill med anledning av herr Berglunds motion uttala, att därest en överflyttning av folkskoleärendena

till den borgerliga kommunen med hänsyn till det förändrade förhållande mellan stat och kyrka, som allt mer gör sig gällande, skulle befinnas erforderlig, likväl såsom ett nödvändigt villkor härför bör uppställas, att kristendomsundervisningens ställning i skolan betryggas och att ett bestämt inflytande på denna undervisning inrymmes åt de kyrkliga myndigheterna.